

תפוחים מן המדבר

סביון ליברכט

כ

ל הדרך משכונת שערי חסד בירושלים ועד משטח החול הגדול שם הכריז הנהג "נווה מדבר", וחיש אותה במראה שמולו. היתה ויקטוריה אברבנאל — לבה סוער בה ואגרופיה קשים — נתונה לעניין אחד. ארבע פעמים ירדה ועלתה באוטובוסים הבאים אל התחנות ויוצאים מהן, שוב ושוב התירה את מטפחת השכת שהתפרעה ברוח ועטפה בה את ראשה, העלתה מכיס חיק הרשת שלה לחם בנייר חום ותפוח שלבו רע, והסמיכה תפילת הפרי לתפילת הדרך על פי הדינים. כל העת רגזה כשניגפו בה שכניה הנוסעים, ועיניה בנוף ההולך ומצהיב ומשתטח מול עיניה — ולבה כרכקה בטה הסוררת שקמה לפני חצי שנה ועזבה את השכונה והלכה לגור בקיבוץ של חילוניים. ועכשיו נתגלה לה מפי אחותה שרה כי בחדר אחד היא עושה עם בחור, ישנה במיטתו ונוהגת עמו כאשתו.

שמונה שעות שעשתה בדרכים הפכה במוחה איך תנהג כשתבוא עם בלה פנים אל פנים: אפשר תדבר על לבה במתינות, תשיח עמה כאילו אין בלבה עליה, תאיר עיניה בדבר כבוד עלמה בעיני איש, תבאר כאשה לאשה בענייני צניעות. אפשר תפתח בזעקות שבר, תספר בצעקה על צערה, על חרפת עולם שחביא על משפחתם האצילה, תרים קולה כאחת המקוננות עד שיבואו השכנים וישמעו. אפשר תעשה שליחותה בעורמה, תמשוך את בלה משם בבשורת תרמית, תשים אותה בחדר תחת מנועל ותתעצב עקבותיה. אפשר תוליך לבלה בלה, תספר על פלורה בת יוסף אלאוף שהלכה שבי אחרי בחור ונתנה לו בתוליה, והוא זנחה עד שנשתבשה עליה דעתה והיתה משוטטת ברחובות ומושכת לילדים קטנים באוזניהם. בכביש היוצא מכאן שבע נתגלתה בפניה דרך חדשה: תתנפל על הבחור בצפרניה, תקרע עורו מעליו ותנקר עינו על שכן עשה לבת זקוניה. כבושת פנים יגרשוהו מן המקום, ובתה תבוא עמה לירושלים. שכן הבטיחה לאחותה: "בשערותיה אביא אותה חזרה".

כבר נודע לה מפי אחותה שרה המבקרת את אחייניתה כל ראשית חודש: בת שש-עשרה היתה כשהכירה. קצין בצבא היה והביאווה בפני הבנות להסביר על שירות בנות דתיות בצבא. אחרי כך קמה צעקה על שהניחו לאנשי הצבא לבוא ולהרעיל את לב הבנות, אלא שכרכקה כבר נפל רכב. מכתבים היה מוסר לה בעורמה, בידי חבר, גם כשהחור לקיבוצו. והיא, הפתיה, שבתן ובהדר לא היתה מצטיינת ועוד כתינוקת היו רואה טועים וחשכוה ילד, נכבש לבה ובגיל שמונה עשרה קמה ונסעה אליו אל המדבר.

ככל שהלכה ורחקה מכאן-שבע החלה רוח הגבורה נוטשת אותה, ומראות שראתה בדמיונה הוציאו אנחה מפי: ומה אם תהפוך לה רבקה גבה ותגרשנה? ומה אם ירים עליה הכחור ידו להכותה? ואיך תעשה את הלילה אם ינעלו דלתם מולה, והאוטובוס אינו יוצא לפני הבוקר הבא? ומה אם לא נתקבלה ההורעה שמסר חיים בעל הקיוסק בטלפון? והיא בורה באורחות נוסעים, ומאז שילדה שפרה בן-יששון העקרה מטבירה לפני ארבע שנים — לא יצאה את שכונתה.

אלא שאז הכריז הנהג שוב "נווה מדבר" ומצא אותה במראה יורדת מן האוטובוס ומרשכת סלה אחריה, ואחר עמדה כשתי רגליה על החול, רוח המקום היבש מכה בגרונה, אכירה כבדים מן הישיבה ועיניה הלומות שמש. הניחה סליה לרגליה ועמדה והביטה בנוף כמי שהגיע לארץ זרה: פתוח המישור עד קצה העין מצהיב וקרח והעצים עומדים בענן אבק וצבעם דהוי. איך אפשר לעזוב את אוויר ירושלים הטהור והריה היפים — ולבוא הנה?

עד שהגיעה לשביל סלול ומצאה אשה לשאול על רבקה כבר היו טיפות זעה קולחות מתוך מטפחתה. ויקטוריה פסעה והביטה וראשה סחרחר באשה, שזרועותיה עמוסות סוים הנתונים זה בתוך זה, ורגליה העירומות כנעלי גברים וגרבי צבא מקופלים על שוליהן. כשביל, מולם, היתה נערה הולכת לבושה מכנסיים אף היא ושערה גזוז, והאשה אמרה: "הנה רבקה". וויקטוריה, כבר "לא לזאת התכוונתי" מוכן על לשונה, הכירה מקרוב את בתה ופרצה בצעקה שמנגינת בכי לה. והנערה הניחה מידה סל כביסה שהיתה נושאת לרצה לקראתה, וכבר היה ראשה מחוץ כנגדה ועיניה בוכות מעצמן.

"מה זה... מה זה..." גרפה את חוטמה. "איפה הצמות שלך? והמכנסיים... ככה את לובשת... אוי לעיניים!" ורבקה צחקה מולה: "ידעתי שככה תגידי. רציתי להתלבש אבל עוד לא הספקתי. חשבתי שתגיעי באוטובוס של ארבע. מתי יצאת מהבית? בשש?"

"ולמה לא בחמש?"

"כואי. כואי. די לבכות. כאן החדר שלנו, והנה דוכי."

המומה ממראה השיער הקצוץ והמכנסיים שטלאי באחוריהם וחוטמים נסרחים בשוליהם, והנעליים המרוככות לשלשת, מצאה עצמה ויקטוריה שוב הדוקה בין זרועות גדולות, ופנים כהירים היו סמוכים לשלה וקול גבר אמר: "שלום, אמא". וכבר היה סלה בידו והיא, אינה יודעת נפשה וידיה קלות פתאום נמשכה אחר בתה לחדר מוצל והושבה בכסא. מיד היתה כוס מיץ בידה ועיניה מכיטות ואינן יודעות מה הן ראות, ואחר תזכור רק את המיטה הרחבה המכוסה משכבות בד מרוקמות, וקולו של הענק בעל השיער הכתום אמר: "ברוכה הבאה, אמא". והיא, אך שמעה אותו שוב אומר במפורש "אמא" — לגמה מן המיץ לגימה גרועה והחלה משתנקת ומשתעלת. ושניהם אצו אליה והחלו טופחים על גבה כדרך שעושים לתינוק שאינו מטיב לבלוע. "עזבו אותי" אמרה חלושות והדפה אותם מעצמה בידיים פשוטות. ולאחר רגע: "חני להסתכל עליך" ושוב גערה: "מה זה, הנעליים האלו? אלו נעלי שבת שלך?" ורבקה צחקה: "אני עובדת השבוע בלול. הביאו תרנגולות חדשות. בדרך כלל אני בגן הירק רק השבוע בלול."

עיפה מן הדרך, ומבולבלת ממראה עיניה, וגרעשת מתהפוכות היום, וכולאת בכוח את חרונה ההולך ומסתלק ממנה למרות עצמה, וזוכרת כל העת את שליחותה, ישבה ויקטוריה עם בתה רבקה ודברה עמה כאשר לא דיברה עם ילדיה מעודה. ולא זכרה מה דיברה, ולא זכרה מתי הלך הבחור הקורא לה אמא, ורק עיניה ראו וידעו: טון מראה פני בתה. מאז שהיתה ילדה לא ראתה ברק כזה בעיניה. גם השיער הקצר, הודתה בפני עצמה, עושה חסד עם פניה. וכל דמותה כולה — היא עצמה. לא כשהיתה בחצאית ובגרביים ובכתפיה הגדולות מדי, כאיש מחופש בכגדי אשה.

"ואל השכונה את לא מתגעגעת?"

"לפעמים כן. בערבי חג. שולחן שבת חסד לי והזמירות והצחוקים של דודה שרה. אבל טוב לי כאן. אני אוהבת לעבוד בחוץ ועם חיות. גם אליך אני מתגעגעת הרבה."

"ואבא?" שאלה ויקטוריה בלחש אל חוץ אור הערביים המסתנן.

"אבא לא התעניין באף אחד. והכי פחות בי. כל היום כחנות ועם הספרים והתפילות. כאילו אני לא בתו."

"חס וחלילה. אל תגידי ככה." נבהלה ויקטוריה. מן האמת נבהלה.

"רצה לעשות לי שידוך עם הבן של יקותיאל. כאילו אני אלמנה או צולעת."

"באמת?"

"אל תעשי לי משחקים. כאילו את לא יודעת."

"דיברו. שמעת. אצלנו לא עושים שידוך בכוח. וחוץ מזה, הבן של יקותיאל עילוי."

"עילוי חיוור וחולה כאילו כל היום יושב בתוך בור. וחוץ מזה, אני לא אוהבת אותו."

"ומה את חושבת, אהבה זה כל?"

"ומה את יודעת על אהבה?"

"מה זאת אומרת? נעלבה ויקטוריה והזדקפה בכסאה. "ככה מדברים אל אמא כאן?"

"את לא אוהבת את אבא והוא לא אהב אותך" התעלמה ממנה רבקה, והוסיפה לתון השקט שנפל: "אני, בבית, לא הייתי שווה הרבה."

"וכאן?" שאלה ויקטוריה בלחישתה.

"כאן יותר."

שאלה החלה מתקדמת אצל ויקטוריה כאשר לדוכי הענק הבהיר, אלא שאז נפתחו הדלת, ואור עלה פתאום, והוא עצמו אמר: "מצוין שאתן חוסכות חשמל. הבאתן משהו לאכול. לבן וירקות בצלחת חדשה זה בסדר, נכון? ואחר כך כדאי שתקחי את אמא אל החדר של אוסנת. הוא פנוי. היא בטח עייפה."

בחדרה היוצא אל השדות המאפידים ניסתה ויקטוריה לשים סדר בלבה. אלא ששנים של שממון הכהו בה את חריפותה, ועם זאת כבר ידעה: בשערותיה לא תביא את בתה לירושלים. התהפכו לה הדברים פתאום: באה וצעקה בפיה, וליד הדלת מצאה עצמה ופיה יבש. "מה זה לקח לך חצי שנה לבוא לכאן?" הקשתה רבקה.

"אביך לא רצה שאבוא."

"ואת, אין לך רצון משל עצמך?" — ולא נמצאה לה תשובה.

כשבא דוכי לקחתה לחדר האוכל שמה אליו את כל זעפה, ואולם לבה כבר הלך אחריה, וגם זה הגביר את רגזונה.

"מה זה דוכי, איזה מין שם זה?" משך הכעס מלים מפי.

"זה דב על שם אבא של אמי. הגרמנים הרגו אותו במלחמה."

"וזה שם טוב בשביל תינוק, דב?" הקשיחה לבה לעומתו.

"לא מפריע לי, משך ככתפיו ואחר עצר ואמר ברצינות מבודחת: "אבל אם מפריע לך — אחליף מחר." והיא עצרה את צחוקה בכוח.

בערב ישבו שניהם אצל שולחן אחד ועיניהם כרכקה, כאילו לבדה היא כאולם הגדול, סובבת עם עגלת הגשה ושואלת פי אנשים למבוקשם.

"רוצה עוד שתיה, אמא?" שמעה אותו שואל והקשתה בזעף: "אתה קורא לי אמא. איזה אמא אני לך?"

"אני מת שתהיי אמא שלי."

"ככה? ומי מפריע לך?" שאלה, שובבותה של אחותה שרה נכנסת בקולה.

"הבת שלך."

"ואיך היא מפריעה לך?"

"היא לא רוצה להיות אשתי."

דיוויד הוקני: צילום

אלכסנדר רוזנפלד

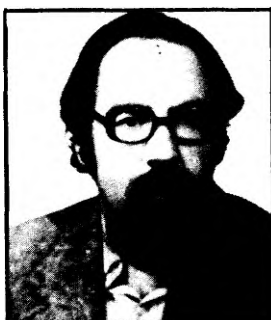
מפולנית: יעקב בסר

למקום שאביט אני מוצא עקבות
אבותי הטבועים בחוכי
מצנים עלי לחפש אחר הזהות
כלשון רחוקה — ואף על פי כן
מתוך ערפול הדורות
שבה מנגינה רשומה בדם
כמו שמשון המערער עמודים כבדים של אי-הזכרון
בלילה שבים אלי רוחות הקדמונים
ומדברים עברית
וראה פלא — אני משיב להם
ושוב אני זוכר דבר עם בקר
ואכל אני יודע מאין תפלה
בתוכי בכל ליל-שבת
ואמן
ושוב אני מתחיל מבראשית

אתם מתים כל כך בעיני
שאפלו לשוני שלי מתאבנת
באשר אני מנסה לדבר אליכם
מרחק פתאומי שבין הקבוצות גורם מנת
אפלו השנאה מתה
האויבים מאתמול הפכו לכני אדם
אליהם מתגעגעים כמו אל שארית-בשר קרובים
לכולכם אני מושיט היום את ידי — שלום
באה עת לסלוח — לי ולכם

באן אינ-פניו של האל דומים לתמונות הקדושים
לא תפירו אם לא תראו את אותיות-העופרת של העתונים מכובים
על איפה רומא, איפה קראקוב, איפה ירושלים
הדמיון אפלו הוא מת
בראותו דנד בגלית נאבק
אני ישני אני רואה נותן עדות
אלהים חי וקם — במציאות — השליך אותי להטרוף
לעצמי — אני מתחיל מן הלשון

אשקלון — יולי 1982

אלכסנדר רוזנפלד: יליד 1941; מולין, מחברם
של כמה קבצי שירה בלשון הפולנית. כן
השתתף בכתיבת העיתון הספרותיים ובעיתונות
היומית. בארץ משנת 1982. פרסם משיריו
ב"מעריב" וב"על המשמר". בקרוב עתיד
להופיע קובץ שיריו בעברית.

"הבת שלי לא רוצה להתחתן. זה מה שאתה אומר לי?"
"בדיוק."

עוד הדברים שאמר מתחבטים בה, החל לספר לה על מטע התפוחים שגידל במבואות
המשק. זרעים מיוחדים שלח לו חוקר אמריקאי המגדל תפוחים במדברות נבארה
שבאמריקה. שותלים אותם בתוך קופסאות פח מלאות זבל אורגני, והוא צומח לעץ
נגובה תינוק ששרשיו קטנים ולפעמים פריחת קיץ לו, והוא מניב פירות כעץ גן עדן.
התפוח אוהב את הקור, הסביר כעוד עיני שניהם נודדות אחר רבקה. ובלילה צריך
לפתוח את יריעות הפלסטיק ולהניח לקור המדבר לבוא, ועם שחר לסגור את היריעות
ולכלוא את האוויר הקר ולהרחיק את החום.

"כאמת" מילמלה, שומעת את דבריו אלו ומהרהרת בדבריו הקודמים. ובתוך כך ניגש
אליה מי ואמר: "את אמא של רבקה? כל הכבוד שיש לך בת כזאת" ולבה תפח בה
פתאום.

ואז בא לה זיכרון, נושב אליה מימים ומרחבים אחרים. בת חמש עשרה היתה.
בשבתות בבית הכנסת היתה מחליפה מבטים עם משה אלקיים בן הצורף, ואחר
נובשת עיניה ברצפה. בעזרת נשים היתה נדחקת אל שכבת העץ לראות את ידיו
ההופכות בתוכן כסף וזהב ואבנים טובות. דבר קם ביניהם ללא אומר, ואחותו היתה
מאירה לה פנים ברחוב. אך כאשר בא השדכן לדבר בה בשאל אברבנאל לא מלאה
לבה לצער את אבי שרצה בחתן תלמיד חכם.

בערב, כשלוותה אותה כיחידות אל החדר, אמרה רבקה: "את באת להחזיר אותי
לירושלים, נכון?"

אמה בכרה לא לענות. ואחר שהות סטתה ואמרה: "את, אל תעשי שטויות."

"אני יודעת מה אני רוצה."

"גם דודה שלך ידעה כשהיתה בגילך. ותראי איזה חיים יש לה עכשיו. עוברת מבית
לבית כמו חתול."

"אל תדאגי לי."

ויקטוריה אזרה עוז: "זה נכון מה שאמר לי שאת לא רוצה להתחתן אתו?"

"ככה אמר לך?"

"נכון או לא נכון?"

"נכון."

"ולמה?"

"עוד לא בטוחה."

"ואיפה למדת את זה?"

"אצלך."

"איך?" תהתה ויקטוריה.

"אני לא רוצה לחיות כמו את ואבא."

"איך?"

"כלי אהבה."

"שוב פעם אהבה!" טפחה בשתי כפותיה על ירכיה עד שהודעזעו. מחורה של רוגז
ללא רוגז.

והגיעו אל הדלת. עוד רגע הרהרה ויקטוריה במיטה המכוסה כיסוי מעשה רוקם,
ושמעה עצמה שואלת: "ושמע על המיטה, את אומרת לפני השינה?"

"לא."

"לא אומרת שמע?"

"רק לפעמים, בשקט. שאני לא אשמע בעצמי" אמרה רבקה וצחקה ונשקה לאמה על
לחיה. ואמרה: "אל תיבהלי אם תשמעי תנים. לילה טוב" כאם המרגיעה ילדה.
מול גבעות החול הקרחות המותחות בחשיכה קווים רכים בתוך משקוף חלונה ככתוך
מסגרת תמונה אמרה ויקטוריה תפילתה בכוונה רכה, על שתייה, ולבה כבד על דבר
אחד וקל על האחר: "... ואל יבהלוני רעיוני וחלומות רעים והרהורים רעים ותהי
מטתי שלמה לפניך והאר עיני..."

וחלום חלמה בלילה.

ובחלומה איש ניגש אל וילונות לבנים והיא רואה אותו מגבו. מסיט האיש את הוילון
ועצן גן העדן לפניו: עץ החיים ועץ הדעת ועצים נחמדי מראה נתונים בפחיתות של זבל
אורגני. ניגש האיש אל עץ תפוחים כמניין עליו פרי, והפרי נושר ומתגלגל לתוך
נפותיו, ולפתע קטן הפרי והיה לגלענינים. מסתכלת ויקטוריה ורואה: אבנים טובות
חזב וכסף חפונים בין אצבעותיו הלבנות. ולפתע הפך האיש פניו ומשה אלקיים בן
הצורף היה ושערו להבה.

כל הדרך תורה ישובה, עיניה עוד מחזיקות זעפן ולבה כבר מפוייס, סלה שוכב לצד
וגליה ושק תפוחים קשים כאבנים שנתן לה דובי על ברכיה, וידיה אוספות את פיו
לבל יתפורר. זכרה את בתה השואלת: "את רואה שהכל בסדר, נכון?" ואצבעותיה על
חיי אמה, ואת קולו האומר: "יהיה מאה אחוז, אמא."

כל הדרך הפכה בדעתה מה תספר לבעלה ולאחותה. אפשר שתושיב אותם מולה
ותספר את קורותיה כהווייתם. כשחלף האוטובוס בצומת אחים נמלכה בה. איך תתאר
לאחותה, שלא ידעה גבר מעולם, ולבעלה שלא שם עליה ידו באהבה את עיני הבחור
בפני בתה? כשנראו מרחוק הרי ירושלים ידעה את שתעשה.

עם אחותה, הקוראת מחשבותיה, לא תכביר סוד. תמשוך המטפחת הקשורה לראשה
ותקרב פיה לאוזן אחותה כדרך שעשו בהיותן ילדות, ותאמר לה בלחישת: "שריקה,
את חיינו הוצאנו לבד, את בלי ואני עם חופה וקידושין. בתי הקטנה לימדה אותי דבר.
ואנחנו, זוכרת איך חשבנו אותה קצת מפגרת, לא עלינו? איך הייתי בוכה עליה? לא
חן ולא חדר ולא בינה ולא כישרון וגובה של עוג מלך הבשן. עם יקותיאל רצינו לחתן
אותה ועוד עשו טוכות כאילו לא נאה להם הבת של אברבנאל. ותראי אותה היום" —
כאן תטה צווארה ותרוקן נמרצות כנגד פגעי השטן. "חלב ודבש. וחכמה גם כן. וכל
הזמן צוחקת. ואולי, בעזרת השם, עוד נראה ממנה נחת."

ולבעלה, שלא קרא לבה מעולם, תגיש תפוחים כדבש, תסמוך מתניה בשתי ידיה
ותאמר בקול: "לא צריך לדאוג לרבקה. טוב לה שם, תודה לאל. בקרוב נשמע ממנה
דברים טובים. עכשיו תטעם מזה ותגיד: 'תפוחים שיש להם פריחת קיץ ושמים אותם
בזבל אורגני והשרשים שלהם נהיים קטנים' — שמעת דבר כזה בחיים שלך?"